

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בהר תשפ"ב

גרים ותושבים

אך לא היו אלו רק העבדים שיצאו לחפשי - חלק גדול מהאדמה השתחררה אף היא, וכמאמר הפסוק, "וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַר לְצַמְתָּת" (ויקרא כה, כג). כל מי שמכר את אחוזת אבותיו כשהיה זקוק לכסף, קיבל את הקרקע בחזרה כאשר הגיעה שנה ייחודית זו.

נוכל לתאר לעצמנו איזו המולה הורגשה בארץ ישראל כולה! אנשים שחיו על אדמתם במשך עשרות שנים נאלצו לוותר כעת עליה, וברחבי הארץ כולה ניתן היה לראות מעברי דירה, משפחות מתיישבות מחדש. וכך, מלבד העובדה שנאסר על האומה כולה לעבוד בשדותיהם, אנשים רבים איבדו לגמרי את אדמתם. הארץ כולה היתה כמרקחה!

אין ספק שתהפוכה כזו של אומה שלמה היושבת בטח על אדמתה, עם שלם שמפסיק את תפקודו הרגיל ונקלע לסחרור שכזה, לא היתה לחינם - חייבת להיות כאן מטרה גדולה ביותר. עלינו לשאול את עצמנו: מהי תכליתה של מצוה זו, ושל ההפרעה לשגרת החיים שבאה בעקבותיה?

כי לי הארץ

ואמנם, לקב"ה היתה כאן כוונה גדולה, וכדי להבינה, עלינו להאזין היטב לדבריה של התורה הקדושה בטעמה של מצוה זו: "כִּי לִי הָאָרֶץ" - הארץ הזו שייכת לי' אומר ה'. והמילים החשובות ביותר הן אלו המופיעות בהמשך להסבר זה: "כִּי גְרִים וְתוֹשְׁבִים אִתְּם עִמְדִי" - אינכם אלא תושבים ארעיים, אורחים המבקרים בארצי. זו המשמעות הפשוטה של הפסוק. אחת לשבע שנים, כאשר הגיעה שנת השמיטה, ובוודאי כאשר בעקבותיה באה שנת היובל, ה' מבקש להכריז לעמו: "רצוני שתזכרו תמיד שאתם דיירים זמניים בעולמי".

זוהי נקודה חשובה ביותר, וכאשר אנו לומדים על ענין היובל, לעתים אנו מתעלמים ממנה - שהיובל נועד להזכיר לנו שיש בעל הבית לעולם, ואנחנו אורחיו. כל חמישים שנה, העם כולו נטל חלק

מצוה מיוחדת במינה

בהיותו שרוי על אדמתו, זכה עם ישראל למצוה מיוחדת במינה - הלא היא מצות השמיטה. אצל שאר גויי הארץ לא ניתן היה להעלות על הדעת מושג הדומה לזה אפילו במעט - שאחת לשבע שנים יהיה אסור לעבד את השדות והפרדסים, ובפרט בחברה המבוססת על חקלאות. בימים עברו כאשר לא היו מפעלים, רוב העבודה היתה עבודה חקלאית, ופירושו של מצות השמיטה היה, שפעם בשבע שנים המשק עמד מלכת - לא יכולת לחרוש, לזרוע או לקצור; השדות היו מחוץ לתחום - הם כבר לא היו שלך. היתה זו דרך חיים מיוחדת שנבחרה על ידי הקב"ה עבור עמו המיוחד.

ואז, אחת לחמישים שנה, מחזור השמיטה הביא בכנפיו עוד שנה ייחודית, הלא היא שנת היובל. כאשר הגיעה שנה זו, שוב נאסרה עבודת האדמה, ובהיותה באה מיד לאחר השמיטה, היתה זו השנה השניה ברציפות שבה השדות עמדו שוממים.

דרור בארץ

אך למען האמת, היה כאן הרבה יותר מאשר האיסור לעבוד בשדה, שכן היובל היתה שנה של תהפוכות עצומות בארץ ישראל כולה. ראשית, כל העבדים העבריים, אשר נמכרו לשעבוד של שש שנים, יצאו לחופשי. ביום הכפורים, עשרה ימים לאחר כניסת יובל, נשמע קול השופר, ויחד עמו נשמע קולו של החופש. אפילו עבד נרצע, שעליו אומרת התורה "וְעָבְדוּ לְעֵלָם" - גם הוא יצא לחפשי.

בעוד העבד פוסע אל חירותו, פונה אליו אדונו - לשעבר וטוען בפניו: "הלא כתוב בתורה 'וְעָבְדוּ לְעֵלָם'!"

והעבד עונה כנגדו: "מדוע לא למדת את דברי חז"ל שם על הפסוק?" אמנם באותם הימים לא היה להם פירוש רש"י, אולם בדברי חז"ל כבר מפורש ש"לעולם" פירושו "עולמו של יובל" (קידושין טו, א).

אותה! כולם זזים מכאן לשם, העבדים יוצאים לחופשי, והיתה להם שנה שלמה לחשוב על הדברים. העם כולו התבונן ולמד, הבין והפנים, שיש בעל הבית לעולם. כולם עברו סדרה של שיעורי חינוך באמונה.

לימודים נשכחים

אולם מה ארע בסופו של דבר? הגיע זמן שבו עם ישראל הפסיק ללמוד את הלקחים - אין ספק שרבים עדיין עשו זאת, אך האומה כולה החלה להיחלש. הקב"ה ניסה ללמד אותנו ש"גרים ותושבים את עמדי", אבל אנחנו התיישבנו והסתדרנו כל כך, עד שהפסקנו להקשיב!

ולבסוף הגיע היום המר והנמהר, היום שבו אמר ה', "וְאֶתְכֶם אֶזְכֶּר בְּגוֹיִם" (כו, לג). פירוש, "כעת אגלה אתכם לבין הגויים, כדי להזכיר לכם. כאשר תהיו בגלות, אזי תזכרו היטב שהעולם הזה אינו שלכם". הדבר דומה לדייר שלא הבין את הרמז כאשר בעל הבית שלח לו מכתבים שבהם הוא דורש את תשלום שכר הדירה - הוא פשוט השליך את המכתבים לסל האשפה, עד שלבסוף החליט בעל הבית לגרש אותו, כדי שיבין טוב יותר את המסר.

כך ארע לבסוף לעם ישראל - גלינו מארצנו כדי ללמוד את הלקח אותו היה עלינו ללמוד ממצוות השמיטה והיובל. זהו שאמרה התורה, "אֲזַ תִּרְצָה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַת־תִּיָּהּ" (שם פסוק לד) - ורש"י מביא מחז"ל ששבעים שנות גלות בבל היו כנגד שבעים השמיטות שעם ישראל לא שמר בארץ ישראל. והנה אין כוונת חז"ל שהם עברו על דיני השמיטה והיובל, כי אם כן, כיצד שבעים שנות הגלות מהוות עונש מדה כנגד מדה? אלא הכוונה היא שהם הפסיקו ללמוד את היסודות אותם ביקש השי"ת שיילמדו על יד מצוות אלו! ולכן בא להם עונש זה של גלות, מדה כנגד מדה, כי בעודם משוטטים בין העמים, חיים כאורחים באדמה שאינה שייכת להם, נזכרו ישראל באמת החשובה ביותר של העולם הזה - כעת הם הבינו שהעולם הזה אינו שלהם, אלא "לי כל הארץ", ואנחנו רק אורחים. באנו לביקור קצר, שיסתיים לאחר מאה ועשרים.

גולה אחר גולה

הן אמנם, גם בגלות קיימת סכנה, כי האדם עלול להתיישב במקומו ולהרגיש כאילו הוא שייך לכאן, לעולם הזה. וכך, בסופו של דבר נאלצו היהודים לעזוב גם את בבל. הקב"ה שלח את צבאותיו של מוחמד וכן צבאות נוספים, והעם הגולה נאלץ להתפזר שוב.

בתזכורת הגדולה הזו, המזכירה לנו מיהו בעל הבית, ומהו מקומנו בעולם.

תזכורת זו הינה הכרחית, כי כח ההרגל גורם לאדם לשכוח שיש בעל הבית. טבע האדם הוא, שכאשר הוא מתיישב במקום והופך לתושב-קבע, לאחר זמן לא רב מתחיל הוא לשכוח את היסוד הגדול הזה - הוא מרגיש שהעולם הזה שייך לו, ושהוא יהיה שלו לנצח.

משל למה הדבר דומה - נניח שעברת להתגורר בדירה שכורה. לאחר זמן מה אתה מגלה שחלומי של כל שוכר מתגשם אצלך: בעל הבית אינו מטריד אותך כלל. הוא אינו מגיע בראשון לחודש כדי לגבות את דמי השכירות, וכך גם בתחילת החודש הבא. אה, איזה תענוג! במקום לשלם שכירות, אתה יכול להפקיד עוד כסף בבנק. חולפות להן שנה ושנתיים, ואתה שוכח לגמרי מהמשכיר.

והנה לאחר מספר שנים, מחליט המשכיר להגיע ולגבות את שלו. הוא דופק בדלת ואתה שואל, "מי שם?"

"באתי לגבות את דמי השכירות" הוא מגיב.

"שכירות!? מה פירוש!? איזו חוצפה!" ואתה כמעט משליך אותו מכל המדרגות.

אולם נניח ובעל הבית מגיע פעם בשנה ומחליט לערוך מספר שינויים. "אתה, גולדברג, תעבור לדירה 12 במקום דירה 5, ואתה, קליין, תעבור להתגורר בדירה 5" הוא אומר. הוא מעביר את דייריו מכאן לשם כדי שאף אחד לא יתרגל מדי לדירה שלו.

בפעם הבאה, כשהוא יבוא לדרוש את שכר הדירה, אתה לא תעז לזרוק אותו מהמדרגות - אתה מאושר מכך שהוא אינו זורק אותך לגמרי מהדירה. אתה כבר מבין שיש כאן בעל הבית.

יובל של חינוך

כאשר יהודים שמרו שמיטה ויובל באופן הראוי, באופן של לימוד והתבוננות, ולא קיימו את הדינים כמצות אנשים מלומדה, נמצא שבכל שבע שנים, ואפילו יותר מכך, בכל חמישים שנה, זכה עם ישראל לשיעור נפלא באמונה. הם היו זקוקים לזמן כדי ללמוד שיעורים אלו, וזו אחת הסיבות שאסור לעבוד בשמיטה. כל העם היה בחופשה, אך לא היתה זו חופשה כמו חופשה אמריקאית, שבה אנשים מכלים את חייהם לריק, אלא היתה זו חופשה של תורה.

מדי כמה שנים עסק עם ישראל כולו בלימוד סוגית "כי לי כל הארץ". הם לא רק למדו סוגיא זו - הם חיו

כמובן, נועדנו להיות בארץ ישראל למשך תקופה מסוימת, אך גם בהיותנו בארץ ישראל, מוטל עלינו לזכור שחיינו בעולם הזה הינם זמניים וארעיים, ושלא נישאר בעולם הזה לעד. ובמשך שאר ההיסטוריה שלנו, עד אחרית הימים, משימתנו היא להיות ולהרגיש בגלות.

כל מקום אליו אנו מגיעים הוא זמני בלבד, והוא אתר שבו אנו עתידים לבקר לזמן מה, כי זוהי התכנית של הקב"ה. הוא נותן לנו את "טיפול היובל" - זוהי זכות גדולה, שהוא מזכיר לנו תדיר שהמקום בו אנו נמצאים אינו המקום בו נישאר. לא נישאר לנצח בספרד! לא נישאר לנצח בגרמניה! לא נישאר לנצח באמריקה! איננו אלא אורחים כאן בעולם.

יסורים מכפרים

לאור הדברים הללו נוכל להבין טוב יותר את דברי הגמרא בסנהדרין (לז, ב), שמתחילה נראים כבלתי מובנים בעליל. ידוע מה שמבואר בחז"ל שיסורים מכפרים על עוונותיו של האדם, ובדברי הגמרא שם מבואר שכל מין של יסורים מכפר על ענין אחר. לדוגמא, אדם הסובל מכאב בשיניו, עליו להבין שזהו דבר טוב עבורו. יתכן מאד שכאב שיניים זה בא לכפר על כך שדיבר יותר מדי. פתחת את הפה כשלא היית צריך, אז כעת אתה יושב אצל רופא השיניים, שמבקש ממך, "אדוני, נא לפתוח את הפה". מידה כנגד מידה - לו היית סוגר את פיק, היית יכול להשאיר אותו סגור גם עכשיו.

אדם מפסיד כסף, זה גם כן דבר טוב. אולי הוא לא הוזיל מספיק מממונו לצדקה. הוא שמר את כל הכסף לעצמו, מוחבא היטב בחשבון הבנק, ולפיכך גרם הקב"ה לכספו ללכת לאיבוד, וצרה זו מכפרת לו על עונו.

כל אופני היסורים, כל צער וכאב, הם בעצם לטובתך. כמובן שאינך אוהב את זה; אתה מעדיף שזה לא יקרה, אבל אין ספק שזה מביא לך תועלת עצומה.

גלות מכפרת

כפי שאמרנו, כל סוג של יסורים מכפר על ענין מסוים. אולם בגמרא בסנהדרין הנ"ל מבואר שישנו סוג אחד של ייסורים שהוא יוצא דופן: "ר' יוחנן אמר גלות מכפרת על הכל". השומעים אתם? שאר הייסורים אינם מכפרים אלא על דברים מסוימים, אך ר' יוחנן מלמד אותנו שישנה תרופה אחת שמועילה לכל ענין, ומכפרת על כל מיני שגיאות ומעשים

רבים מאוד נסעו לספרד, אבל עד מהרה הם גורשו גם מספרד - שוב הם נטלו לידם את מקל הנדודים ונסעו לאיטליה, לצפון אפריקה ולגרמניה. מגרמניה הם עברו לפולין, ומפולין לרוסיה.

מאוחר יותר הם הגיעו לאמריקה. "אה! אמריקה! הנה ארץ שבה נישאר לנצח!" כך הם חשבו. אך כאשר ראה זאת הקב"ה, הוא החל שוב ללמד אותנו את סוגית היובל. היהודים שהתקבצו בשכונות המאוכלסות בצפיפות, החלו להרגיש את הלחץ מצד קבוצות המהגרים - האיטלקים, האירים והשחורים באו להתגורר בשכונות אלו. אני אומר "באו" - אך הם לא באו; הקב"ה שלח אותם כדי לגרום לנו להמשיך ולנוע, וללמד אותנו כי "גרים ותושבים אתם עמדי".

הגירה מודרכת

מקובל לחשוב שהכושים הובאו לארה"ב מאפריקה בגלל מטעי הכותנה שהחלו להתפתח בארה"ב, אולם זו טעות. מטעים כאלו ואחרים אינם סיבה מספקת שבגללה יעקור הקב"ה שבטים שלמים ממקום מושבם ויעבירם למדינה אחרת. הכושים הובאו לארה"ב בגלל היהודים! כך גם לגבי גלי ההגירה הגדולים - ההגירה מאיטליה עקב העוני ששרר שם, ההגירה מאירלנד כתוצאה מרעב תפוחי האדמה הגדול [רעב המוני ששרר באירלנד בין השנים תר"ו-תר"ט, והביא למותם של מאות אלפים ולהגירתם של מאות אלפים לארה"ב ולעוד מדינות]; וכן ממדינות אמריקה הלטינית - מפורטו ריקו ומעוד מדינות, הכל נועד כדי לשחרר את היהודים מהרגשת הקביעות שלהם, וכדי ללמד אותנו את לקחי היובל.

אני עברתי את כל זה כאן בארה"ב, שכן אני מבוגר מספיק כדי להביט אחורה ולהבחין בהשתלשלות הדברים. מאז החלה הנהירה הגדולה של המהגרים היהודים בשנות תרע"ה-תרע"ו, שלאחריה התיישבו היהודים בעיקר ברבעים המזרחיים של ערים מסוימות, הם המשיכו לנוע ולעבור משכונה לחברתה, והם עדיין ממשיכים לנוע. יהודי חי על גלגלים; הוא תמיד עומד הכן לעבור למקום אחר.

היהודי הנווד

מן הסתם תתפלאו לשמוע את החידוש הבא, אותו אני עומד לחדש בפניכם כעת: ייעודו של העם היהודי הוא להיות בגלות. אל נא תחשבו שנבראנו כדי להיות בארץ ישראל, בשלווה ובנחת, כמו כל עם אחר החי במדינתו. טעות גדולה היא לחשוב שתכניתו של הקב"ה השתבשה ח"ו. עם ישראל נברא עבור הגלות!

השלושים, חשבון האדם עם נפשו בתנאי הגרות בעולם הזה" - פירוש, שעל כל אחד ואחד מאיתנו מוטל להקדיש זמן מה להתבוננות, בינו לבין עצמו, מהי משמעותה של עובדה זו, שכולנו רק תושבים ארעיים בעולם הזה.

לשנות את הגישה

שימו לב שהחובות הלבבות אינו אומר לנו רק לקרוא מילים אלו, וגם לא רק לחזור עליהן. הוא מפציר בנו להשקיע זמן **בחשיבה** - לחשוב על עצמנו כעל מבקרים, שלעולם אינם חשים לגמרי בנוח, ואינם מרגישים מיושבים וקבועים במקומם. כך צריכה להיראות מציאות קיומנו בעולם הזה בעיני עצמנו. איננו באמת שייכים לכאן, אנחנו לא יותר מעוברי אורח, ולכן אין לנו להרגיש בטוחים לחלוטין בחיינו.

אל נא תחשבו שקל לרכוש גישה הזו - אין זה פשוט כל כך לשכנע את עצמך שהעולם הזה הוא לא המקום שלך. אולם כאשר אדם מקדיש זמן למחשבה על נושא זה - גם אם זה רק מספר דקות ביום - לאט לאט הוא מתחיל להשתכנע שהוא רק אורח בעולם. וברגע שהשתכנע האדם שימיו ספורים - בין אם המספר יהיה 80,70 או 120 שנה, במוקדם או במאוחר זה עומד להיגמר. זו כבר דרך חשיבה חדשה לגמרי.

לא ידע האדם את עתו

בכלל גישה זו היא הידיעה, שלא תמיד מקבל האדם הודעה מראש שחיי עומדים להסתיים; פעמים רבות מאוד זה בא בפתע פתאום - ל"ע, אנשים מסתלקים מהעולם בפתאומיות. ישנם אנשים שנפטרים בשנתם ללא שקיבלו כל אזהרה מוקדמת שהסוף קרב, ויש גם דרכים אחרות. היה יהודי צעיר שכולנו הכרנו שנהג ברכבו, ובעודו עובר מתחת לגשר, התנתק לפתע גוש בטון ענקי ונפל לכביש, בדיוק ברגע שהוא עבר שם, וכך נגדע פתיל חייו בשניה אחת. אף אחד אינו יכול לדעת - "כִּי גַם לֹא יָדַע הָאָדָם אֶת עֵתוֹ" (קהלת ט, יב).

ולכן חשוב מאוד שהמבקרים בעולם הזה יהיו מוכנים לסיומו של הביקור. אורח תמיד מוכן למסע, הוא חושב תמיד מה הוא יכול לקחת איתו. הוא אינו יכול להשקיע את כל כספו בנדל"ן, כי הוא עלול לקבל פקודה מיידית לעזוב - ולכן הוא תמיד בודק אם הוא מצויד במזומנים, ומוודא שיש לו את האספקה וכל האמצעים הדרושים למסע שהוא עומד לקראתו.

שאינם טובים. ומהי כפרה זו? גלות! הגלות היא תרופת הפלא לכל המחלות הרוחניות.

והנה, מושג אדיר כל כך שכזה, הוא משהו שעלינו ללמוד היטב. כי יש כאן שאלה גדולה - מדוע הגלות מכפרת על הכל? מה מיוחד בה כל כך?

והתשובה היא היסוד עליו אנו מדברים כעת - כל חטאי האדם מושרשים בכך שהוא שוכח שהוא גר ותושב בעולם הזה; שהוא מתארח כאן למשך מאה שנה, ושיש לו הרבה מה להספיק בביקורו הקצר.

כאשר אדם מתחבר יותר מדי למקום מסוים, לאחר זמן מה הוא מתחיל לחשוב שהוא עתיד לחיות כאן במיליון השנים הבאות. איני מגזים - זה **בדיוק** מה שחושב האדם! כמובן שאם תשאלו אותו, הוא יגחך למשמע טענה זו, אולם בסתר ליבו, הוא מקווה שאולי אולי הוא יגיע ליעד זה. לכל הפחות כך הוא חי את חייו.

ואז מגיעה הגלות ומזכירה לאדם שהוא אינו מושרש במקום אחד, והרגשה זו, שאינך שייך לעולם הזה, היא שלמות כה גדולה, עד שהיא מכפרת על הכל, שכן היא משנה את האדם, את כל גישתו לחיים ואת דרך חשיבתו. הגלות גורמת לאדם תחושה של חוסר בטחון - שכן היא מזכירה לו שיש בעל בית לעולם הזה, ושהאדם הוא רק דייר ארעי. הכרה זו היא יסוד היסודות של עבודת האדם בעולמו - כאשר אדם מתחיל לקנות הכרה זו, הוא מפתח דרך חשיבה שתסייע לו להצליח בגלות בת מאה השנים הזו.

חשבוננו של עולם

גישה זו לחיים, לדעת שאנחנו רק מתארחים בעולם הזה, כוללת כמה וכמה עניינים, ולא נוכל לעמוד על כולם במסגרת זו, אולם כן נעסוק בכמה מהם, על פי דבריו של בעל החובות הלבבות, שכמו תמיד עלינו ללומדם בשימת לב יתירה.

בשער חשבון הנפש מציג החובות הלבבות שלושים התבוננויות שראוי לכל אדם להקדיש להם זמן, אם חפץ הוא לעלות ולהתקדם בחייו. אין ספק שתוכל להיות יהודי טוב גם אם לא תאמץ את שכלך יותר מדי, אבל אם אתה חפץ להשיג משהו גדול יותר, אם אתה מבקש להצליח בעולם הזה, יהיה עליך להקדיש זמן להתבוננות בעניינים מסוימים.

בסופה של הרשימה הארוכה בת שלושים החשבונות, כותב החובות הלבבות את היסוד שהוא אולי החשוב ביותר מבין כולם, שבו יש לנו להתבונן ושעליו צריכים אנו לחשוב, וזה לשונו: "המשלים

כי לא יכלו להתמהמה

היודעים אתם איזה מין שיעור הוא זה, להצלחה בעולם הזה - השיעור הזה הוא הכל! פירושו של דבר הוא שאסור לך להתמהמה! גם אם תזכו לחיות מאה ועשרים שנה, גם זה אינו זמן ארוך כל כך, ולכן כל המעשים הטובים צריכים להיעשות בהקדם האפשרי. יש כל כך הרבה דברים להספיק בעולם הזה, כל כך הרבה הישגים חשובים שתמצא להגיע אליהם, ודברים טובים שיעלו בדעתך, אז עשה זאת מהר ככל האפשר. כאשר אדם מבין שהוא אינו אלא אורח שהגיע לביקור קצר בעולם הזה, הגישה שלו משתנה לגמרי. הוא מבין שאי אפשר לחכות! אי אפשר לדחות את הדברים לזמן מאוחר יותר, כי מי יודע אם הזמן ההוא יגיע.

הנה לנו יהודי שמתפלל במהירות וללא כוונה. הוא יודע שצריך להתפלל בכוונה, אבל הוא חושב לעצמו, "אני אגיע לזה מתישהו". ובכן, אם תמשיך לדחות את זה, לעולם לא תגיע לזה. מי שדוחה דברים טובים, לוקח סיכון גדול, כי בדרך כלל קורה משהו פתאומי, והדברים הטובים לא קורים. היה פעם איש צעיר, ממתפללי בית מדרשו, ששאלתי אותו, "מדוע אינך משתתף בשיעורים שלנו?" היה זה לפני כשלושים שנה. הוא ענה לי, "אני אבוא, אבל לא עכשיו. קודם כל אני רוצה 'להצליח בגדול' בבורסה. עד יום הולדתי הארבעים אהיה עשיר מספיק כדי להפסיק לעבוד, ואז אוכל לשבת וללמוד כל היום". מה אומר ומה אדבר, אדם זה לא זכה להגיע ליום הולדתו הארבעים.

הידיעה שאנחנו כאן רק באופן זמני תגרום לנו להרגיש את הכורח לעשות, ולהפסיק לדחות דברים. נניח שיש אדם שמרגיש הכרת הטוב גדולה כלפי רעייתו עבור כל מה שהיא עושה למענו, אבל הוא אף פעם לא אמר לה תודה על כך. הוא יאמר לה את זה מתישהו - יום אחד, כך הוא חושב. ואכן, היום המיוחל מגיע סוף סוף, אלא שאז הוא מוצא את עצמו בבית ההלוויות, עומד ללוות את רעייתו בדרכה האחרונה. האיש יושב וחושב לעצמו, "האם כעת אומר לה תודה? עכשיו זה כבר מאוחר מדי". אז תודה לאשתך בזמן שהיא עדיין כאן, בזמן שאתה עדיין כאן. תודה להורים שלך כל עוד יש לך אותם. אף אחד לא יהיה כאן לנצח.

האורח המרוצה

עוד גישה חשובה שמתפתחת אצל האדם המבין שהוא רק אורח זמני היא, שהוא מרוצה ממה שיש לו, גם אם זה לא המשובח ביותר. אדם זר שנמצא כאן רק לתקופה קצרה, אינו מחפש לחיות בתוך ארמון, ולא כל כך מעוניין להחזיק אחוזה רחבת ממדים. הוא מרוצה מכך שיש לך חדר לדור בו. הוא יכול לנעול את הדלת? טוב מאוד! יש לו ספה לשכב עליה? מצוין! יש לו שירותים פרטיים בחדר? תענוג של ממש! גם כשזה מגיע לאוכל, האורח מרוצה מכל ארוחה שתיקרה בדרכו. מי שמרגיל עצמו בזה, הופך לאדם שמסתפק במינימום. אתה מתנהל בכל ענייניך רק כפי הצורך.

אין כוונתי לומר שאין צורך לחסוך מעט כסף כדי להתקיים בימי הזקנה, אך מי שנוקט בגישה בלתי הגיונית לגבי הסכומים אותם הוא חוסך לימי זקנתו, מוכיח שהוא עוד לא הפנים את המסר אותו למדנו כאן. כאשר אתה מבין שהחיים הללו לא ימשכו לנצח, ושמתנינים לך חיים ארוכים לאחר שתיפרד מהעולם הזה, ממילא אתה שבע רצון גם מרמת חיים צנועה יותר, ואינך מגזים בהכנות הכספיות לימי הזקנה.

מודים אנחנו לך

לא רק שאתה נעשה מרוצה, בלב אתה גם מודה על כל מה שניתן לך. החובות הלבבות מוסיף ומסביר שכל טובה הניתנת לאורח זה, אפילו הקטנה ביותר, היא ממנהר להכיר בה ולהודות למטיבו. האורח מרגיש גל של הכרת הטוב על כל דבר שניתן לו, ולכן הוא אינו ברוך ואנין טעם, אלא הוא מרוצה ושמח מכל מה שהוא מקבל, ומודה לבעל הבית על כך.

אל נא תמתינו עד שיהיה לכם הרבה על מה להודות. כל מעט טוב שיש לך, עליך להודות עליו. אם אתה נשוי, תודה לה' על כך. ישנם אנשים רבים שלא זכו להינשא. אם אתה נורמלי - תודה לה' גם על כך! יש אנשים רבים שאינם נורמליים. הם יושבים מדוכדכים בדירות שלהם, אינם יכולים לצאת מהבית. אז הבה נאמר בפה מלא: "ברוך ה', אני נורמלי". כמה אנשים יש שאינם מסוגלים ללכת! והנה רגליך נושאות אותך ללא כל קושי! "ברוך ה', המכין מצעדי גבר - אני מסוגל ללכת!"

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שיערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670

תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

ציורים של גלות

לכן, על אף שאינך יוצא לגלות כמו זו שעברנו כאשר הוגלינו מספרד - שם חשו היהודים את טעמה המר של הגלות; הם אולצו לשלם עבור הנסיעה בספינות שהיו להן קברניטים מרושעים שניצלו את הנוסעים והתעמרו בהם. לפעמים הם אפילו השליכו אותם אל הים; כל מיני צרות סבלו היהודים שגורשו מספרד. אולם אנו לומדים כעת שגם כאשר אדם אינו עובר שום תהפוכות, אלא רק גלות של מעבר מרחוב אחד למשנהו לבדה, גם זוהי כפרה - אם רק ינצל האדם את ההזדמנות כדי ללמוד הלקחים אותם חפצה התורה ללמדנו.

משכך, והיה והוחלט על ידכם לעבור דירה - דעו לכם כי יום המעבר הוא יום של הזדמנויות. כידוע, מדובר ביום קדחתני ועמוס מטלות; קדמו לו ימים רבים של אריזה, והחיים אינם מתנהלים כסדרם. אינך מצליח למצוא כלום - הכל כבר ארוז. ולבסוף מופיעה המשאית הגדולה, ואל ביתך נכנסים הסבלים ומתחילים לשאת את חפציך החוצה, אל המשאית. אתה מרגיש מנותק - אתה לא כאן ולא שם, אין לך מקום משלך. זוהי הזדמנות נפלאה! בזמן המעבר, חשוב לעצמך, "זכיתי לשיעור מן השמים שהעולם הזה כולו הוא כמו מעבר דירה אחד גדול". אל תשכח לחשוב מחשבות אלו. זכור את ארבעת המילים הבאות: "גלות מכפרת על הכל". כה גדולה היא השלמות המושגת ממעבר זה, עד שהוא מכפר על הכל.

גם אם התמזל מזלך לחיות במשך חמישים שנה בבית אחד - דבר יוצא דופן בהחלט בארה"ב, אבל זה קורה לפעמים - היזהר לא לטעות! אל תשכח שכל החיים הם יום מעבר אחד גדול, ואתה אורח בלבד. אתה יושב בביתך ומרגיש קבוע ומיושב? זו כבר מתכונת לבעיות. אז הנה עצה טובה עבורך: **צייר במחשבותיך** את מעבר הדירה. קח כמה דקות ודמיין כיצד הסבלים נכנסים פנימה ונושאים את הרהיטים שלך. צייר את הציור הזה במחשבתך, כי זה מה שמתרחש במציאות. העולם הזה אינו שלך - אתה רק אורח.

קפיצה קטנה אל הגלות

דוגמא נוספת כיצד נוכל להנות מהלקח החשוב של הגלות, גם בזמן שאיננו נמצאים בעיצומו של מעבר ממקום למקום, מוצאים אנו בדברי הגמרא (סנהדרין צד, א): "האי מאן דמבעית אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי" - הגמרא מתארת מצב שבו יש

עליך להודות לה' על כך. בין כך אנחנו רק אורחים כאן, אנו נמצאים כאן לזמן מוגבל ביותר, אז הבה נהיה מרוצים מכל מה שה' נותן לנו, ונודה לו על כך. אין לך כאבי ראש? אשריך! אין לך בעיות לב? אשריך! אתה מסוגל לשמוע? אשריך! אתה מסוגל לראות? אשריך! בכל בוקר אנו פונים לה' ואומרים "מודה אני" על כך שהוא עורר אותנו משינתנו. לא כולם מתעוררים בבוקר.

זוהי צורת חשיבתו של אורח, ובכך נצליח אנחנו, האורחים בעולם הזה, במשימת חיינו. וזו הסיבה שגלות מכפרת על הכל - גלות היא הכפרה היקרה ביותר, כי אין דומה לה ביכולת להביא את אדם לידי הכרה אמיתית שהוא אינו אלא אורח בעולם הזה. אין מדובר כאן במשל בעלמא; זוהי עובדה ממשית, שאנחנו רק מבקרים בעולם הזה, ולכן ככל שאדם מרגיש שהוא בתנועה, שהוא בגלות, בכך הוא יצליח לנצל את העולם הזה בצורה טובה יותר.

גלות בזעיר אנפין

בדברים הנ"ל אין כוונתי לומר שכל אחד מחוייב לעבור דירה כדי להרגיש את תחושת הארעיות שבעולם הזה, להביא את עצמו לידי גלות ולהמחיש את העובדה שכולנו אורחים כאן. אבל אם החלטת כן לעבור דירה - גם אם לא מדובר במעבר משמעותי, אלא לדירה הנמצאת ברחוב הסמוך - עליך לדעת שזוהי גלות, ועליך לנצל הזדמנות זו כדי להזכיר לעצמך את התכלית של מעבר הדירה; את כל הלקחים הגדולים הכלולים בהשקפת התורה שאנחנו מתארחים בעולם הזה באופן זמני בלבד.

ומנין לי שמעבר מרחוב אחד למשנהו נחשב גלות? זו משנה מפורשת. ידוע שההורג נפש בשגגה חייב לגלות אל עיר מקלט, וגלות זו היא כפרתו על רשלנותו. אמנם הוא לא התכוון להרוג, אולם היתה כאן רשלנות מסוימת מצידו, שעליה הוא מכפר בגלותו.

ומה יעשה אדם המתגורר בעיר מקלט, שהרג נפש בשגגה? לאן עליו לפנות? על כך אומרת המשנה (מכות יב, ב): "הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה" - הוא עובר דירה אל מעבר לפינת הרחוב. מעבר קטן שכזה? הלזה ייקרא גלות? כן, גם זוהי גלות. כי כשאתה נאלץ לעבור ממקום למקום, זוהי תזכורת עבורך שאינך כזה "מאכער" גדול כשחשבת. אינך קבוע כפי שאהבת לדמיין עד כה. אתה מכיר בכך שיש בורא לעולם, שהוא בעל הבית, ושאתה אורח זמני בלבד.

חירום שנועד כדי להזכיר לך שאתה רק נמצא בביקור בעולם הזה, ושיש לך מה להספיק בחייך הקצרים. מחשבה זו, גישה זו - קטנה ככל שתהיה כאשר אתה הולך ארבע אמות - מקנה שלמות בנפשך. על ידי פעולה קטנה זו אתה משיב אל לבבך מעט מההכרה שאינך קבוע כל כך בזה העולם.

אז בפעם הבאה שאתה מרגיש דאגה, גם אם אתה נמצא במטבח ביתך, ואינך יודע מה לעשות, כי יש לך תחושה מבשרת רעות, זכור נא את דברי הגמרא הזו; זו ארבע אמות ממקומך, וחשוב לעצמך, "איני בעל הבית כאן. אני אדם זר במקום הזה, והקב"ה הוא הבעל הבית". זוהי תרופה המכפרת על הכל. גם הגלות המזערית הזו מועילה, משום שהיא גורמת לאדם לזכור את החשוב מבין כל לימודי התורה - זהו הלימוד של פרשתנו, שיש בעל הבית לעולם, שלו כל הארץ, ואיננו אלא גרים ותושבים עמו.

בשורות טובות

והנה יש כאלו שנעשים מדוכדכים מעט כאשר הם שומעים שהעולם הזה אינו המנוחה והנחלה שבה הם עתידים להישאר לעד. הם היו שמחים אם מאן דהו היה מניח את דעתם ומבטיח שכאן יהיה מקומם באלף השנים הבאות. הם היו מעדיפים להמשיך בשגרת יומם המבורכת, וכל הדיבורים על עולם הבא רק מדכאים אותם. אולם התעודדו יְדִיָּי - המצב אינו גרוע כל כך!

מי שמגיע לבית מדרשו יודע את מה שאנו אומרים תמיד, שהעולם הזה הוא מסע תענוגות - באנו לכאן רק כדי להנות. לעולם איננו משוחחים כאן אודות עניינים מדכאים, ולכן הנושא הזה הוא חלק ממסע התענוגות שלנו, והוא יסייע לנו להנות משהייתנו בעולם הזה, משום שאנו מבינים שאנחנו הולכים לקראת מקום טוב יותר. הלוואי שהיה לי יותר זמן לדבר על ענין זה, כיצד אדרבה, המודעות לעולם הבא דווקא ממתיקה את שהותנו בעולם הזה והופכת אותה להרבה יותר שמחה, הרבה יותר מענגת. אי"ה עוד נשוחח על כך יום אחד.

האושר האמיתי של היהודי הוא להיות מודע תמיד להשי"ת, ולהיות מודע לעובדה שיום אחד אנחנו נפגוש אותו פנים אל פנים. זהו האושר הגדול של החיים. אם אנשים היו מכירים בכך שהחיים קצרים ושלכן צריך לחטוף את כל מה שאפשר מהחיים, הם היו עסוקים בלהגיע להישגים, ואדם שמגיע להישגים הוא אדם מאושר.

לאדם תחושה מסוימת, שדבר מה שאינו טוב עומד לקרות לו. אמנם יתכן שאין כלום בהרגשה זו - אולי זו עצבנות או אובססיה, אולם יתכן שאכן יש כאן מסר מן השמים, אזהרה מפני קטסטרופה העומדת להתרגש ולבוא על האדם ח"ו, שמזלו של האדם מרגיש.

הגמרא מספקת לנו הוראות לשעת חירום - מה לעשות במצב שכזה. כמובן שהאדם יכול לקבל על עצמו לתרום עשרה דולר לצדקה, או להחליט שמכאן ואילך הוא קם לתפילת שחרית בציבור ויהי מה. ישנן כמה וכמה מחשבות וקבלות טובות שיוכל האדם לקבל על עצמו בשעה זו, אולם לפעמים לוקח זמן עד שהאדם מצליח להביא את עצמו לנקוט בצעד שכזה, ולכן הגמרא מורה לנו על קפסולה מיוחדת, תרופת חירום שאולי תציל את האדם מהאסון: "לינשוף מדוכתיה ארבעה גרמידי" - יקפוץ ממקומו מרחק ארבע אמות. אין ספק שעצה זו לא היתה עולה בדעתנו כלל וכלל - שיזוז האדם מהמקום בו הוא עומד או יושב.

כיצד עלינו להבין עצה זו? האם זוהי אמונה תפלה ח"ו? בוודאי שלא! בתורתנו הקדושה אין כלל מושג של אמונות תפלות, ועל כן צריכים אנו להבין את משמעותה של עצה זו - ואכן, ביכולתנו להבינה.

הענין בזה הוא, שזוהי גלות מינימלית ביותר. להתרחק אפילו ארבע אמות מהמקום בו עמדת, זו גם כן גלות. כמובן, לאחר שהלכת ארבע אמות, עדיין כדאי לך לקבל על עצמך את הקבלה הטובה, ולהרים את תרומתך לצדקה או לבא לתפילת שחרית במנין, אבל התזוזה ממקום למקום היא ההתחלה. גם בזה יש כפרה.

פסיכולוגיה של תורה

גם הישיבה במקום אחד מקנה לאדם תחושת בטחון, וגורמת לו לשכוח שהעולם הזה אינו מקומו - שהוא רק אורח. זהו יסוד בפסיכולוגיה - אם אתה יושב במקום אחד, אפילו לזמן קצר, הבטחון שצברת באותו הזמן ובאותו המקום, גורם לך לשכוח מה'. אני אומר "פסיכולוגיה" - אך כוונתי לפסיכולוגיה של התורה. אם נביט עמוק אל תוך נשמת האדם נבחין שכל מצב נתון שבו נמצא האדם - גורם לו להיות בטוח שכך ישאר לנצח.

וכדי לצאת מה"ראש" הזה ולהזכיר לעצמך שאתה אורח בלבד, אתה קם והולך מעט הצידה. זהו אמצעי

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

וחי בהם!

שאלה:

האם בחור ישיבה שעוסק בתורה צריך להקדיש זמן ללימוד והתבוננות בנפלאות הבורא?

תשובה:

בחור ישיבה צריך ללמוד את שער הבחינה בספר חובות הלבבות, ושם הוא שבועדאי יראה שמוטל עליו ללמוד את נפלאות הבורא - אין כלל ספק בכך.

אכן, איך ללמוד ומתי ללמוד, זו כבר שאלה אחרת. אחד המקומות הוא מדברי החובות הלבבות בעצמו. מקום נוסף הוא מהשכל הישר שלך. ברגע שאדם לומד את שער הבחינה, עיניו נפתחות והוא מתחיל לראות כי העולם מלא בדברים מופלאים, אשר נמצאים ממש מול העיניים שלנו. אין צורך בשום ספר. לא צריך ללכת לספרייה. ברגע שאתה מוכן לפתוח את עיניך ולהשתמש בשכל שנתן לך ה', תוכל כבר לכתוב ספר משלך. אבל לא תוכל להצליח אם תניח לשכל שלך להיות עצלן.

עבודה זו אינה צריכה לבוא על חשבון הלימוד כלל וכלל, שכן ישנן הזדמנויות רבות כל כך להתבוננות בזמן שאינך לומד. אם תנצל את זמנך בתבונה, תראה שההזדמנויות הן אינסופיות. בזמן שאתה הולך, בזמן שאתה אוכל - תמיד אפשר להתבונן בבריאה ולראות את נפלאות הבורא. דרושים לכך רק שכל ישר, והנכונות להרגיל את השכל להבחין בה' יתברך בבריאה. ולכן, כאמור, אין כאן כלל שאלה של ביטול תורה, שכן אינך צריך להחסיר מלימודך לשם כך.

רק מי שבתת-מודע שלו קיימת ההנחה שמצבו הנוכחי יימשך לעד, מתחיל להשתעמם מהחיים. אנחנו, לעומת זאת איננו משועממים כלל מהחיים הללו; אנחנו משתדלים תמיד לנצל אותם עד תום משום שאנו יודעים שיש תכלית לחיים, והיא, להכין אותנו לחיים האמיתיים הממתינים לנו בעולם הבא. ידיעה זו היא הממריצה אותנו להספיק כמה שיותר בעולם הזה, אך לא רק שאנו מספיקים יותר בחיינו, אלא שאנחנו גם נהנים מהחיים יותר מכל אומה אחרת אשר על פני האדמה.

כך אומרת לנו התורה הקדושה (לעיל יח, ה), "וְשִׁמְרֶתֶם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱדֹם וְחַי בָּהֶם אֲנִי ה'" - אנו חיים על ידי המצוות, על ידי לימוד תורה, חסד ומדות טובות. כאשר אדם זוכר שהוא אינו אלא אורח זמני בזה העולם, שהוא רק "גר ותושב עמדי", אזי הוא מנצל את ביקורו כאן באופן הטוב ביותר, ו"חי בהם" - הוא חי חיים מאושרים בעולם הזה, והוא יזכה לשמחת עולמים בעולם הבא!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מפנימים את השקפת היוכל

אחד מיסודות ההצלחה בעולם הזה הוא לזכור שאנחנו רק אורחים כאן. בלי נדר, השבוע נזכיר לעצמנו פעמיים ביום שאיננו עתידים להיות כאן לנצח, ובכל פעם נתבונן באחד היישומים המעשיים של השקפת היוכל, אותם למדנו מדברי החובות הלבבות:

א. שאין להתמהמה בכל מה שקשור להישגים בעבודת ה'.

ב. להרגיל את עצמנו להיות מרוצים גם מהמינימום, ולהרגיש הכרת הטוב אמיתית עבור המינימום הזה, בדיוק כפי שהיה מרגיש אורח.